

ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ ЗВІТ ОМБУДСМЕНА

Діяльність омбудсмена є неодмінним атрибутом парламентського контролю над діяльністю виконавчих органів влади. Належне функціонування цього інституту – запорука зростання суспільної довіри до парламенту зокрема та органів державної влади загалом. Важливим документом, який впливає на формування багатьох напрямків державної політики, є доповіді, які готують та оприлюднюють омбудсмени. «Дорожня карта щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України», яку підготувала Місія Європейського Парламенту з оцінки потреб (п.21), акцентує увагу на тому, що «Уповноважений ВРУ з прав людини (Омбудсмен) повинен доповідати у Верховній Раді щорічні (а у разі необхідності – спеціальні) звіти, які повинні відповідним чином схвалюватись та супроводжуватись...»

Омбудсмен – посадова особа, на яку покладають функції контролю за дотриманням законних прав та інтересів громадян у діяльності органів виконавчої влади і посадових осіб. Нині посада омбудсмена існує в понад 100 країнах світу, відповідно й назва даної посадової особи може відрізнятися. Серед поширених назв виділяють: власне омбудсмен, уповноважений з прав людини, комісар, речник, посередник.

Вперше інститут парламентського омбудсмена створили в Швеції, відповідно до ухваленої Рикстагом (Sveriges riksdag) конституції 1809 року. Згодом таку інституцію запровадили: у Фінляндії (1919), Норвегії (1952), Данії (1953). Першою несвропейською державою, яка запровадила посаду омбудсмена, стала Нова Зеландія (1962), першою соціалістичною – Польща (1988).

НАЙТИПОВІШІ ФУНКЦІЇ ОМБУДСМЕНА

розгляд та проведення розслідувань стосовно отриманих скарг

виявлення систематичних проблем, що призводять до поганого обслуговування та порушення прав громадян

надання рекомендацій у вирішенні спорів

надання пропозицій, рекомендацій щодо вдосконалення законодавства

надання консультаційних послуг

виконання функції національного превентивного механізму

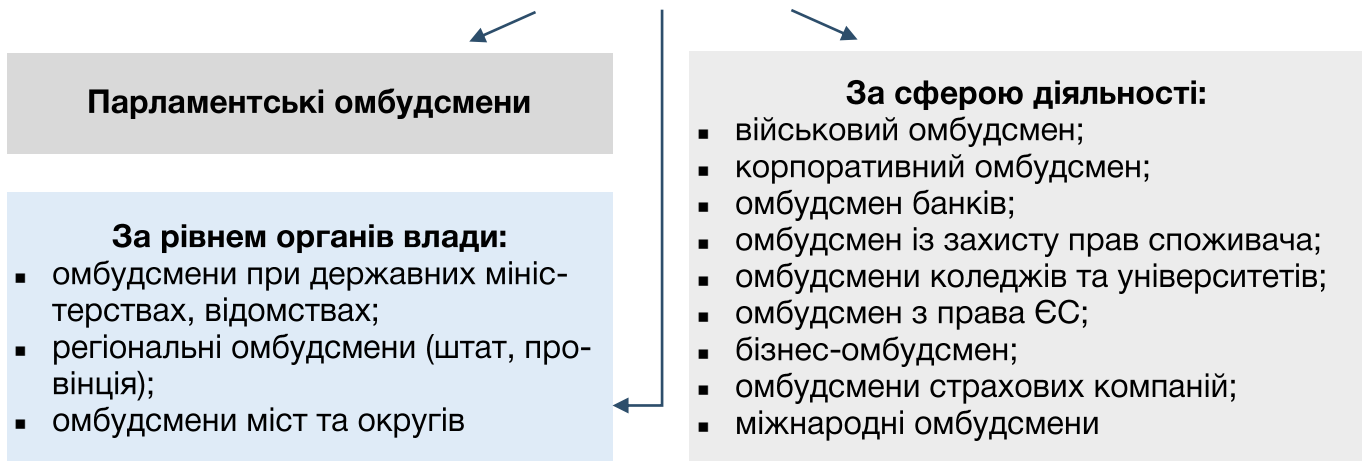
До спільних ознак, що характеризують усіх омбудсменів можна віднести:

- незалежне становище в системі державних органів;
- незмінюваність протягом усього строку повноважень парламенту, який призначив омбудсмена;
- відкритість та доступність для усіх громадян, які потребують захисту своїх прав і свобод;
- відсутність надмірно формалізованих процедур розгляду скарг і звернень;
- безоплатність надання допомоги;
- орієнтація в діяльності не лише на правові норми, але й на уявлення про справедливість і «здоровий глузд».

Нетипові функції, які може виконувати омбудсмен

- внесення подання до парламенту щодо порушення кримінальної справи проти Президента, члена уряду або парламенту, Генерального аудитора, Головного судді Верховного Суду (Естонія);
- внесення пропозицій до Президента Європарламенту щодо позбавлення імунітету депутатів Європарламенту, які обрані від країни (Естонія);
- огляд порядку денного сесій, проектів законів від парламенту та уряду (Естонія);
- відкриття дисциплінарних проваджень, кримінальних справ.

У ПРАКТИЦІ ДЕМОКРАТИЧНИХ ДЕРЖАВ МОЖНА ВИДІЛИТИ НАСТУПНІ КАТЕГОРІЇ ОМБУДСМЕНІВ

Види звітів омбудсмена

Загальноприйняті:

- **загальний/щорічний**, подається до парламенту щороку, в кожній країні встановлені свої терміни подання;
- **спеціальний**, подається за власною ініціативою омбудсмена або за вимогою та має чітке тематичне спрямування, терміни не встановлюють.

Звіти, які готують в окремих країнах:

- **звіт про результати розслідування** (Великобританія), який готують по кожному проведеному розслідуванню;
- **фінансовий звіт** (Естонія), який містить інформацію стосовно витрат, не входить до складу щорічного звіту та подається окремо;
- **міжнародний звіт** (Туреччина), який включає в себе інформацію про досягнення чи проблемні питання країни перед міжнародними організаціями;
- **піврічний звіт** (США), який окрім інформації стосовно діяльності омбудсмена за півроку містить фінансові показники;
- **квартальний звіт** (Чехія), що містить інформацію про діяльність омбудсмена за квартал;
- **статистичний звіт** (Канада), який щорічно публікують у вигляді статистичних даних стосовно виконаної роботи в рамках щорічної доповіді для представлення парламенту;
- **довідь про плани і пріоритети** (Канада) – щорічна доповідь, яка виноситься на обговорення парламенту кожної весни та яка надає парламентарям і канадцям високоякісну інформацію стосовно планів і пріоритетів уповноваженого на наступні три роки, описує стратегічні результати, дії та очікувані результати;
- **відомчий звіт ефективності** (Канада) – щорічна доповідь, яка виноситься на обговорення парламенту щоосені. Доповідь надає парламентарям та канадцям інформацію стосовно продуктивності та досягнень офісу уповноваженого за попередній фінансовий рік у порівнянні із запланованими результатами, що були представлені у звіті про плани і пріоритети.

СТРУКТУРА ЗВІТІВ

У кожній країні омбудсмен встановлює власні вимоги до підготовки річних звітів. У більшості випадків у річному звіті відображається інформація стосовно діяльності омбудсмена відповідно до його функцій за попередній рік, а також він може включати інформацію стосовно персоналу інституції та фінансові показники. Більшість країн законодавчо закріплюють строки подання щорічних звітів.

СТРУКТУРА ЩОРІЧНОГО ЗВІТУ

ШВЕЦІЯ	ВЕЛИКОБРИТАНІЯ	ЕСТОНІЯ	ЧЕХІЯ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Вступ. ▪ Правосуддя. ▪ Поліція, митниця. ▪ Питання міграції. ▪ Соціальні послуги. ▪ Здоров'я. ▪ Довкілля. ▪ Сектор планування та будівництва. ▪ Освіта та наука. ▪ Свобода слова та конфіденційність. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Передмова голови та омбудсмена. ▪ Повідомлення від керуючого директора і заступника омбудсмена. ▪ Наше бачення і стратегія (опис ролі омбудсмена, п'ятирічної стратегії). ▪ Огляд року. ▪ Наша служба. ▪ Про що говорить наша робота (якісний аналіз виконаної роботи). ▪ Взаємодія з громадянами та органами влади (проведення лекцій, навчань). ▪ Наша організація, наша команда. ▪ Наше правління. ▪ Урядова заява (нормативні положення та коло обов'язків; управління, ризики, питання контролю). ▪ Звіт про сталий розвиток. ▪ Ресурсна оцінка. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Канцлер юстиції в якості національного превентивного механізму. ▪ Канцлер юстиції в якості омбудсмена у справах дітей. ▪ Принцип рівності і рівного ставлення. ▪ Статистика судочинства (розділ містить статистичні дані стосовно виконаної роботи, отриманих звернень, їхня класифікація за галуззю закону, мовою, регіоном). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Загальний огляд – рекомендації Палаті депутатів. ▪ Відносини з конституційними органами та з органами з особливими повноваженнями. ▪ Захисник і державне управління (основні статистичні дані, відібрані скарги та коментарі). ▪ Захисник і місця обмеження свободи. ▪ Захисник і дискримінація. ▪ Нагляд за виселенням іноземних націй. ▪ Захисник громадських прав та його офіс. ▪ Заключні зауваження захисника громадських прав.
Обсяг: 700-800 сторінок	Обсяг: 100-150 сторінок	Обсяг: 22-180 сторінок	Обсяг: 100-150 сторінок

ДЖЕРЕЛА/ПРОЦЕС ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ

Для щорічної парламентської доповіді джерелами інформації є відомства регіональних омбудсменів, спеціальні відділення інституту омбудсмена, власна команда омбудсмена (Австрія, Польща, Естонія). Звіт датського омбудсмена складається з розділів, що готуються різними відділами бюро омбудсмена. У процесі збору інформації й обговорення в першу чергу задіяні відділи бюро омбудсмена (відділ освіти, здоров'я, міжнародної співпраці тощо). Основним джерелом інформації для захисника є усні та письмові скарги (Чеська Республіка). Для збору інформації він може звертатися до державних органів, які зобов'язані надати інформацію, включно з персональними даними. У Польщі речник може замовляти аналітичні дослідження компетентним установам. У Канаді, в залежності від виду звіту, джерела інформації різні – це можуть бути отримані скарги, проведені розслідування, відгуки.

РОЗГЛЯД ЗВІТУ ОМБУДСМЕНА

Міжнародна практика не встановила типової процедури розгляду звітів омбудсмена в парламенті. Часто, перед тим як звіт розглядатимуть у парламенті, його можуть направити на розгляд до Конституційного комітету (Фінляндія) або до спеціальної комісії (Туреччина), в результаті чого комітет надає свій короткий висновок щодо нього, який обов'язково розглядається разом із доповіддю на пленарному засіданні, а комісія готує інший звіт, у який включає свої зауваження та побажання, та надсилає його до офісу спікера для розгляду в терміновому порядку на Генеральній Асамблеї. Після усного викладу звіту та заслуховування парламенти ухвалюють рішення шляхом голосування.

СПОСІБ ОПРИЛЮДНЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Основним способом оприлюднення інформації про діяльність омбудсмена є інтернет-сторінка, де можна проглянути звіти омбудсменів. У Чехії офіс омбудсмена регулярно готує прес-релізи (кілька на місяць), щоб інформувати громадськість про розгляд конкретних справ і загальних проблем у певній сфері та про заходи, які були проведені для вирішення проблеми. У Польщі тричі на рік виходить офіційне видання «Бюлетень парламентського омбудсмена», у якому публікують найважливіші справи, подання до органів конституційної юрисдикції. У Туреччині щорічний звіт інституції оприлюднюють шляхом публікації в Офіційному журналі. У деяких країнах звіти, крім англійської, перекладені на декілька мов (Норвегія, Фінляндія).

Європейський інформаційно-дослідницький центр створено з метою надання народним депутатам України інформації, яка може бути використана ними у законотворчій діяльності. Центр здійснює пошукову, аналітичну і дослідницьку роботу щодо галузевих політик та права інших держав (насамперед країн ЄС) і міжнародних організацій.

Адреса: 01008, м. Київ, вул. Садова, 3А, каб. 434

Тел.: +38 (044) 255-36-69

E-mail: euinfocenter@rada.gov.ua

Веб-сторінка: www.euinfocenter.rada.gov.ua

Години прийому: з понеділка по п'ятницю, з 10.00 до 15.00

Діяльність Центру є частиною проекту, що реалізує ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив» у рамках програми **USAID «РАДА: підзвітність, відповідальність, демократичне парламентське представництво»**. Програма USAID «РАДА», що виконується Фондом Східна Європа, сприяє становленню підзвітного, відповідального і демократичного парламентського органу. Більше на www.radaprogram.org.